

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/01/ravaszne-mitzki-erzsebet-tortnelmi-tajekozodas-idoben-egy-meressorozat-eredmenyei-es-tanulsagai-03-02-05/>

Ravaszné Mitzki Erzsébet

Történelmi tájékozódás időben (Egy mérésorozat eredményei és tanulságai)

A tanulmány írója a 2008-2009-es tanévben kezdte el egy pécsi iskolaközpont tanulóit több szempontból mérni. A mérések között szép számmal szerepelnek tantárgyiak, melyek több szempontból vizsgálták a tanulók történelmi tudását. A történelem két nehéz fejlesztési területe a tájékozódás térben és időben, de a tantárgy tanulása során a gyerekek szókincsének bővülésével is foglalkozott a mérés. Az alábbiakban az időbeli tájékozódás kiértékelését mutatja be a mérésorozat végzője öt mérés eredményeinek felhasználásával.

Az alábbi idézet a történelem tanítás lényegét fogalmazza meg: *„Az ember az egyetlen lény, aki ismeri a legmélyebb félelem érzéseket és nagyon átfogó értelemben az igazi szorongást, egy minden oldalról zárt keretben, mert megosztott részint múltjában, ami már nincs, és jövőjében, ami még nincs, de reménykedik benne. Ez a feszültségállapot hozza benne azt a nyugtalanságot és szorongást, ami az állatvilágban ismeretlen. A jelenkor embere minden előtte élt generációnál intenzívebben rendelkezik egy nagyon tiszta, kialakult történelemtudattal. Még sohasem kutatták ennyire a történelmet, sohasem helyezték azt számára ennyire plasztikusan a jelenbe, mint éppen napjainkban. Másrészt sohasem beszéltek ennyit a jövőről, sohasem próbálták ilyen mértékben előre meghatározni, mint manapság. Hogyan csodálkozhatunk tehát azon, hogy a jelenkori ember a félelem embere.”¹*

Az idő fogalma

Az idő az ember számára lényegében megfoghatatlan dolog. Nem látható, de a természetben lejátszódó folyamatokon keresztül minden ember érzékeli. Az idő az élővilágból csak az ember számára bír értelemmel, az időnek az ember számára van jelentősége. Saját életünk időpontjait születésünktől kezdve tartjuk számon. Tudjuk, mikor születtünk, hány évesek vagyunk. Külön megjegyzünk, esetleg megünneplünk olyan évszámokat, amelyek életünk szempontjából fontosak. Ezek az évszámok tulajdonképpen személyes történelmünk mérföldkövei. Ezekkel a mérföldkövekkel minden ember rendelkezik, minden embernek megvan a „saját történelme”. Már kora gyermekkorunktól tisztában vagyunk az idő múlásával, valamint azzal a ténnyel, hogy az idő előre halad, vissza nem fordítható, előrehaladásával egyszerre öregszenek. Egyszer vagyunk csak például 10 évesek, annál évente csak idősebbek lehetünk.

Az idő kisebb egységeivel, a percekkel, órákkal, napokkal, hónapokkal, évekkel is hamar megismerkedünk. A ciklikus változásokat hamar megtanuljuk. Ilyenek a nappal és éjszaka, a hónapok egymásutánisága, az északok váltakozása. Ezek az ismétlődések látszólag ellentmondanak az idő lineáris voltának, de hamar tudatosul bennünk, hogy ez

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

csak látszólagos, hiszen minden kedd más, és köztük egy hétnyi idő telik el, és így van ez a hetekkel, hónapokkal, évszakokkal és évekkel, a különbség az eltelt idő nagyságában van.

Az idő mérésének technikáját szintén tanulás során sajátítjuk el. Elsajátítjuk az óra használatának ismeretét, megismerjük a naptárt, számokká, egységekké (napok, hónapok) alakítjuk át az időt. Tulajdonképpen nevet adunk az idő múlásának.

Megtanuljuk a jelen, múlt és jövő közti különbséget. El tudjuk mesélni a múltat, ami megtörtént, a jelent megéljük, a jövőt elképzeljük.

Ahogy fejlődünk, tanulunk, az idő is kitágul számunkra. Megértjük, hogy születésünk előtt is volt idő és halálunk után is lesz. A születésünk előtti idő megismerésében a történelem tanulása igazít el minket. A közelmúltat a nálunk idősebbek elbeszélése tárhatja fel előttünk. Saját életünk elmúlt évei során a történelem e kis szakaszáról tapasztalataink, ismereteink vannak. A jövőről ebben a felfogásban szintén csak elképzeléseink lehetnek.

A történelem az egész emberiség jeles napjait tartja számon. A történelmen belüli időbeli tájékozódásban az emberiség nagy történéseinek évszámai és azoknak ismerete segíthetnek bennünket.

A történelmi idő fogalma

A történelmi idő fogalma más, mint az időről alkotott általános fogalmaink. A történelmi idő eseményekhez kötődik. *„A történelemben természetesen nem a történésbeli lényegétől elvonatkoztatott, egynemű természettudományos idővel van dolgunk, hanem a történelmi egyirányú, visszafordíthatatlan, összefüggő folyamattá egyesítő idővel, amelynek csak az ember számára van jelentősége.”² „Ebbe az időfolyamba ágyazódnak a tények, események. Ezek valamikor történtek, van tartalmuk, sorrendjük, tempójuk, ritmusuk, tehát elválaszthatatlanok az időtől. Ezért mondhatjuk, hogy időbeliség nélkül nincs történelem, nem értelmezhető az előtte-utána, az egyidejűség-egymásutániség, a múlt-jelen-jövő, a fejlődés, haladás fogalmak, az ok-okozati viszonyok, nem tudunk választ adni a miért?, hogyan?, milyen hatása volt? kérdésekre.”³*

A két idézet jól körülírja a történelmi idő fogalmát és tartalmát, jó kiinduló pontot adva a pedagógusoknak a történelmi idő fogalmának tanításához.

A történelmi idő tanításának megjelenése az általános iskolában

Az általános iskola 5. osztályában kezdenek a gyerekek történelmet tanulni, bár a tárgyat megalapozó ismeretek oktatása a harmadik és negyedik osztályban, olvasásórákon kezdődik. Ekkor ismerkednek meg a kisiskolások a mesék mellett a mondákkal és történelmi olvasmányokkal. A tanítók már ebben a szakaszban elkezdik kialakítani a történelmi idő fogalmát. A gyerekek már ekkor találkoznak az időszalaggal. Bejelölik az eseményeket ezen a szalagon, amit a tanítók általában elhelyeznek az osztályok falán. Tehát az időszámítás fogalmáról már van előzetes ismeretük az ötödik osztályba lépés előtt is.

Történelemtankönyvek elemzése az idő tanítása, ábrázolása szempontjából

A mi iskolaközpontunkban a gyerekek három, eltérő tankönyvcsaládból sajátítják el az ismereteket. Egy iskolában az Apáczai Tankönyvkiadó, egy iskolában a Mozaik Kiadó és három iskolában a Nemzeti Tankönyvkiadó könyveit használják. Az Apáczai és a Mozaik Kiadó könyvei az időméréssel, időszámítással kezdik könyvüket, a Nemzeti Tankönyvkiadó könyve az ókori Kelet tárgyalásakor foglalkozik a témával. Abban mindhárom tankönyv

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

megegyezik, hogy nagyon vázlatos az időszámítás tárgyalása, tehát sok feladat marad a tanárnak az időszemlélet kialakításában.

Az *Apáczai Kiadó* 5. osztályos könyve a 7. oldalon foglalkozik először az idővel. Itt elsősorban az időmérés történetével, az emberiség történetének kezdetével foglalkozik. Megpróbálja érzékeltetni a történelmi idő nagyságát. Majd a 13-15. oldalig részletesebben tárgyalja az időszámítást. Ezekon az oldalakon magyarázza az időszámítás rendszerét, eszközeit és a történelem korszakait. A történelmi korszakokat időszalagon mutatja be a tankönyv, taglalja a Krisztus előtt (Kr. e.), Krisztus után (Kr. u.) jelölést, illetve időszámítás előtt (i. e.) és időszámítás szerint (i. sz.) jelölést és ezek alkalmazását. Majd „Az ókori Kelet világa” című résznél ismét előkerül az idő fogalma, ahol a tankönyv szerzője foglalkozik a különböző népek naptáraival és időszámításával. Bemutatja, hogy melyik kultúra, nép honnan kezdi saját időszámítását. A 38. oldalon a történelem századainak magyarázata található példákkal illusztrálva: mettől-meddig tart egy század, és az a század hányadik a sorban. Szemléletes időábrázolással, időszalagon ábrázolt eseményekkel, évszámokkal a 103., 104., 110., 125., 144., 156. és 164. oldalán találkozunk. A tankönyv végén kronológiai áttekintés található, amely 75 eseményt tartalmaz a hozzá tartozó évszámmal vagy időintervallummal.

A hatodik osztályos tankönyvben 6 oldalon található időszalagos ábrázolás, főleg az összefoglalásoknál. A fejezetekben is előfordul, de akkor az összefoglalásnál nem találtam. A tankönyv végén szintén található kronológiai táblázat, ahol már párhuzamot is szemléltet a szerző. Egymás mellett ábrázolja a magyar nép történetét, Nyugat-Európa népeinek történetét, Közép-, Kelet- és Dél-Európa népeinek történetét, Bizánc és az arabok, valamint az iszlám világa népeinek történetét valamint az Európán kívüli világ történetét, összesen 89 eseményt a hozzá tartozó évszámokkal.

A hetedik osztályos tankönyvben 7 helyen található időszalagos ábrázolás, de itt inkább eseményekhez kapcsolódik, például az 1848-49-es forradalom és szabadságharcnál, de esetenként összefoglalásoknál is található. A tankönyv végén a kronológiai táblázat századokra lebontva található meg, négy nagy csoport, Magyarország, Nyugat-Európa, Közép-Kelet-Európa és az Európán kívüli világ történéseit állítja párhuzamba. Összesen 132 eseményt és a hozzájuk tartozó évszámokat tartalmazza.

A nyolcadik osztályos tankönyvben 5 helyen található az események időszalagos ábrázolása. A tankönyv végén a kronológiai táblázat az egyetemes történelmi eseményeket és a magyar történelem történéseit párhuzamba állítva sorolja fel. A táblázat 129 magyar és 124 egyetemes történelemben fontos évszámot sorol fel.

A *Mozaik Kiadó* ötödik osztályos tankönyve szintén az időméréssel és időszámítással kezdődik, felépítése hasonló az Apáczai Kiadóéhoz. A századok meghatározását a 8. oldalon találtam meg a tankönyvben. A tankönyv végén összehasonlító időtáblázat található, ahol a táblázat őskor, ókor és középkorra van felosztva, és 34 esemény van felsorolva a hozzá tartozó dátummal.

A hatodik osztályos tankönyv végén szintén összehasonlító táblázat található 79 eseménnyel és a hozzájuk tartozó évszámokkal. A korszakok itt is fel vannak tüntetve, valamint a magyar múlt és a világ történései párhuzamba vannak állítva, de nincsenek jól láthatóan feltüntetve a csoportok.

A hetedik osztályos tankönyv az előzőkhöz hasonló felépítésű táblázatot tartalmaz 89 eseménnyel és a hozzá tartozó évszámokkal.

A nyolcadik osztályos tankönyv végén szintén időrendi táblázat található, felépítése megegyezik az előző évfolyamok tankönyveinél tapasztaltakkal. A táblázat 78 évszámot tartalmaz, amitől jobbra a magyar, balra az egyetemes történelem eseményei vannak

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

felsorolva. Egy-egy évszámnál több esemény található. A tankönyvcsalád nem használja az időszalagot.

A *Nemzeti Tankönyvkiadó* Az ókori Kelet című fejezetnél foglalkozik az időszámítással. Itt található a századok jelölésének magyarázata, a Krisztus előtt és Krisztus után történt események jelölésének módszere, valamint a két esemény közt eltelt idő kiszámításának módszere. A tankönyv végén kronológiai táblázat van, ahol az évszámok időrendben szerepelnek, a Krisztus előtti időből 36 esemény és évszám, Krisztus utáni időből 10.

A hatodik osztályos tankönyv végén lévő kronológiai táblázat párhuzamot állít a magyar és az egyetemes történelem eseményei között. 54 magyar, 31 egyetemes történelmi esemény, tehát összesen 85 szerepel a táblázatban.

A hetedik osztályos tankönyv már egy részletesebb kronológiai táblázatot tartalmaz, amely párhuzamba állítja a magyar nép történetét, Közép- és Kelet-Európa, Nyugat-Európa és az Európán kívüli világrészek történetét, valamint az egyetemes és a magyar művelődéstörténet eseményeit. 128 évszámot és még ennél is több eseményt tartalmaz a táblázat, a századok és azok részeinek megjelölésével.

A nyolcadik osztályos tankönyv a hetedikessel megegyező kategóriákban 195 évszámot tartalmaz

Az egyik tagiskola hetedik és nyolcadik évfolyamban a Nemzeti Tankönyvkiadó történelemkönyvéről a *Korona Kiadó* tankönyvére vált. A tankönyvek vizsgálata során mindkettőnél azt tapasztaltam, hogy a könyv végén található időrendi áttekintés rendkívül részletes, sok adatot tartalmaz. A táblázat felosztása megegyezik a Nemzeti Tankönyvkiadó hetedik osztályos táblázatával. A hetedikes tankönyv táblázatában 152 évszám, a nyolcadikosban 147 található.

A mérésben feltett kérdéseknek igazodnia kellett mindhárom, illetve hetedikről mind a négy tankönyvcsaládhoz. A mérőlapok szerkesztésének egyik elve az lett, hogy a tankönyvekben a közös pontokat kerestem meg, emeltem ki. Ez nem mindig sikerült maradéktalanul, hiszen a NAT és a Kerettanterv követelményeivel is kompatibilissé kellett tenni a mérést.

A Nemzeti Alaptanterv és a Kerettanterv követelményei az időbeli tájékozódásra vonatkozólag

A Nemzeti Alaptanterv Ember és társadalom című fejezetének 4. pontjában foglalkozik az időben való tájékozódással. 5-6. évfolyamra a dokumentum a következőket határozza meg:⁴

- *Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap hét, hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő.*
- *Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. a honfoglalás után, Mátyás uralkodása idején). Krisztus előtt, Krisztus után.*
- *Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.*
- *Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (pl. időszalag készítése).*
- *Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest.*
- *Egyszerű kronológiai számítások.*
- *Események, jelenségek, személyek stb. időrendbe állítása.*

7-8. évfolyamra a következők az elvárások:⁵

- *Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap hét, hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő.*

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

- *Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással*
- *Krisztus előtt, Krisztus után.*
- *Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.*
- *Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest.*
- *Egyszerű kronológiai számítások.*
- *Események, jelenségek, személyek stb. időrendbe állítása.*

Az általános iskolai kerettanterv történelem és állampolgári ismeretek részében évfolyamonként írja le az időbeni tájékozódás követelményeit és a továbbhaladás feltételeit.

Történelmi tájékozódás időben, követelmények: ⁶

5. osztály:

- *Történelmi események időrendbe állítása.*
- *Az őskor és az ókor megkülönböztetése.*
- *A jelen, a múlt és a régmúlt megkülönböztetése.*
- *A Kr.e., Kr.u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmak megértése, gyakorlása.*

6. osztály:⁷

- *„A történetek alapján elkülönített korszakok jellegzetességeinek felismerése tanári segítséggel.*
- *A történelmi múlt jelenben való továbbélésének felismerése.*
- *Történelmi események időrendbe állítása.*
- *Annak gyakorlása konkrét példák segítségével, hogy a különböző területeken végbement események közül melyik történt előbb, melyik később.*

7. osztály:⁸

- *Az egyetemes és magyar történelem eseményeinek összevetése térképek alapján.*
- *Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásainak, fejlődésének felismerése.*
- *Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeinek időbeli, térbeli összevetése.*
- *Ma is előforduló jelenségek, konvenciók, eszmék, intézmények felismerése, összevetése mai jellegzetességeikkel.*
- *Kronologikus táblázat önálló készítése.*
- *Események egyidejűségének megállapítása, történelmi események elhelyezkedése időben.*

8. osztály:⁹

- *Önálló kutatás az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek változásairól.*
- *Szinkronisztikus kronológiai táblázatok készítése.*

A „történelmi tájékozódás térben és időben” című tantárgyi mérés IDŐ része

A mérés a már említett pécsi iskolaközpontban eddig öt alkalommal történt meg. A mérésben az intézmény tagiskoláinak ötödik, hatodik, hetedik és nyolcadik osztályos tanulói vettek részt felmenő rendszerben.

A mérés eszköze: mérőlapok, amelyekben a feltett kérdések megfogalmazása a használt tankönyvek, a NAT és a kerettanterv figyelembevételével történt. A mérőlapokon a

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

kérdések egymástól jól elkülönítve kerültek rögzítésre. A kérdések nem épültek egymásra, értékelésük külön történt.

Az eredmények százalékban kerültek feldolgozásra, ahol előzetes elvárás a körülbelül 70% volt, mivel a kérdéseket a továbbhaladás feltételei szerint szerkesztettem meg. Ebben az esetben a 70%-ot elérhetőnek gondoltam, de az eredmények nem mindenhol alakultak ennek megfelelően.

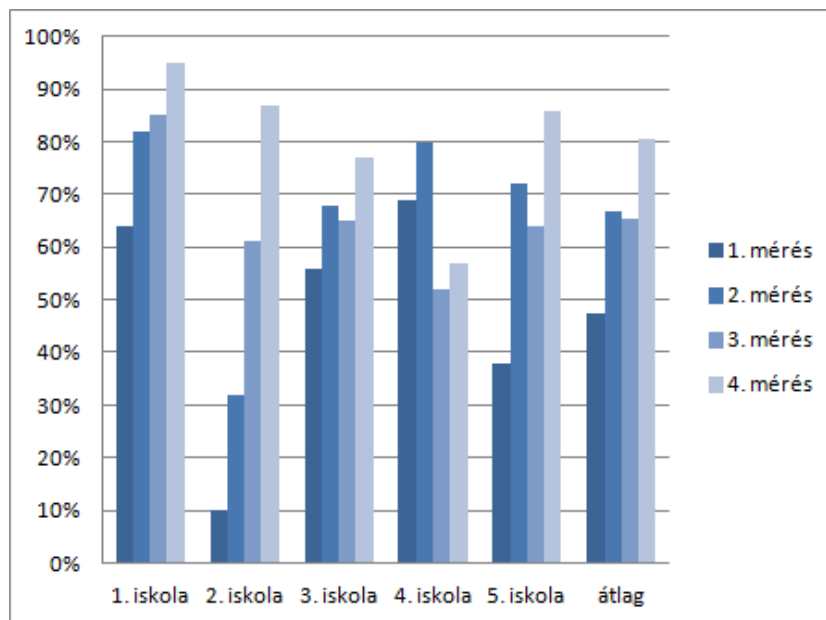
Események századokba való sorolása

A feladat mind a négy évfolyam mérőlapján megtalálható, a három utolsó mérésben azonos volt. A feladatban öt történelmi esemény és az azokhoz tartozó időpontok szerepeltek. Két esemény Krisztus előtti, három Krisztus utáni volt mind az öt esetben. A szerezhető pontszám 5 pont volt. Ha a tanuló nem jelölte a Kr.e. vagy Kr.u. jelzést, 1 pont levonásra került. Az értékelés tanulónként, osztályonként, iskolánként és iskolaközpont eredményeként százalékban történt.

A következőkben összehasonlító táblázatokon szeretném az eredményeket bemutatni:

Azonos évfolyamok fejlődése iskolánként és mérésenként

Ebben az esetben az iskolák azon osztályait hasonlítottam össze, amelyek a mérés idején azonos évfolyamba jártak. A táblázatokban felmenő rendszerben váltakoznak az osztályok. Az összehasonlítás kérdése az volt, hogy az egymást követő ötödik, hatodik, hetedik osztályok hogyan fejlődtek az előző mérés azonos osztályaihoz, esetenként önmagukhoz képest, hiszen a méréseket félévenként ismételttem. Az egyes iskolákban az azonos évfolyam osztályainak átlagát láthatjuk.

1. ábra: Századok, 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

Az első és a második mérésben, a harmadik és a negyedik mérésben ugyanazon gyerekek eredményei vannak rögzítve a táblázatban. Az első és a második mérés a 2008–2009-es tanévben, a harmadik és negyedik mérés a 2009–2010-es tanévben zajlott le. Az első és a harmadik mérés az első félévek végén, a második és negyedik mérés a tanévek végén, májusban volt.

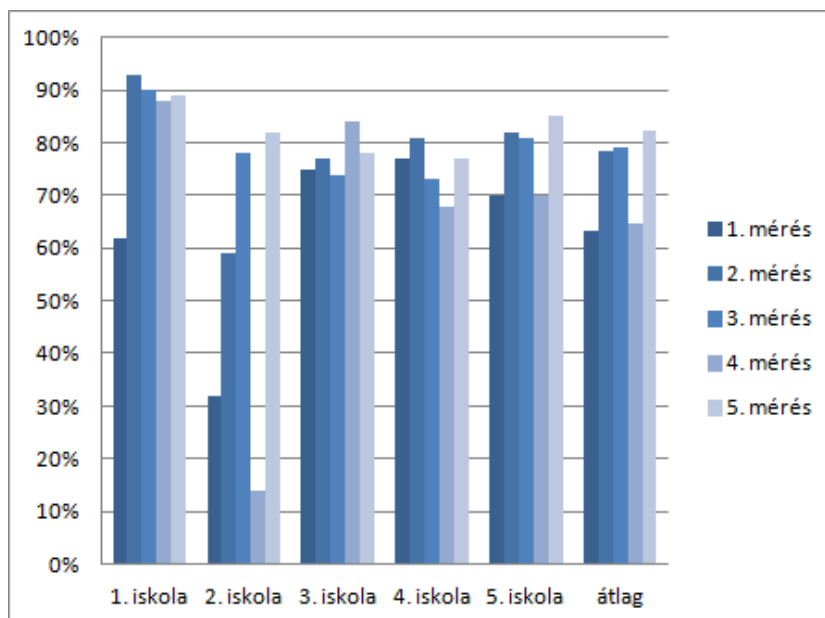
Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

A táblázat elemzésekor megállapíthatjuk, hogy az első és második mérés és a harmadik és negyedik mérés összehasonlításakor az eredmények emelkedtek. Azonban, ha a négy mérés értékeit hasonlítjuk össze, akkor már nem minden esetben mondható el, hogy a 2008–2009-es tanév ötödikesei és a 2009–2010-es tanév ötödikesei között fejlődés tapasztalható a következő év javára. A mérés második évében a tanárok megpróbálták tanítványaikat jobban felkészíteni a mérésre az előző év eredményeinek ismeretében. Ez a legtöbb esetben sikerült is. Amikor azonban a felső évfolyamba kerülő osztályok összetétele lényegesen eltért az előzőektől, ott jelentős csökkenés tapasztalható.

Az első mérés eredményei nagyon gyengének bizonyultak. A századokba sorolást nem gondoltam olyan mértékben nehéz feladatnak, amilyen mértékben a tanulók teljesítettek. Előzetes elvárásaim, az eredménnyel kapcsolatos elképzeléseim a 70% körül mozogtak, és azt gondoltam, lesznek olyan iskolák, ahol ennél jobb eredmények fognak születni. Az 1. iskola és a 4. iskola tanulói közel teljesítettek az elvárásokhoz, míg a 2. iskola és az 5. iskola tanulói messze lemaradtak. A második mérés eredményei ugyanazoknál a gyerekeknél már lényegesen jobbak voltak. Az 1. iskola, 4. iskola és az 5. iskola tanulói sokkal jobb eredményeket értek el. A 10%-hoz képest a 2. iskola ötödikesei is 22%-kal javítottak az első méréshez képest. (A 2. számú iskolába járó tanulók nagy része hátrányos helyzetű és/vagy tanulási problémákkal küzdő tanuló.) A harmadik és negyedik mérésben a 4. számú iskola tanulói lényegesen alacsonyabban teljesítettek az előző év ötödikeseinél. A féléves és az év végi eredmény sem tér el egymástól lényegesen. Az 1. iskola, a 3. és 5. iskola eredménye a negyedik mérésben már nagyon jó.

Az iskolaközponti átlag az első méréshez képest javult, a második mérésben volt a legjobb eredmény, a harmadik és negyedik mérés eredménye megegyezik.

Az ötödik évfolyamban ötödik mérés nem volt, aminek az az oka, hogy a 2009–2010-es tanévben mért ötödikeseik kimenetelével zárjuk a majd ezt a méréssorozatot, amikor ők nyolcadikosok lesznek.

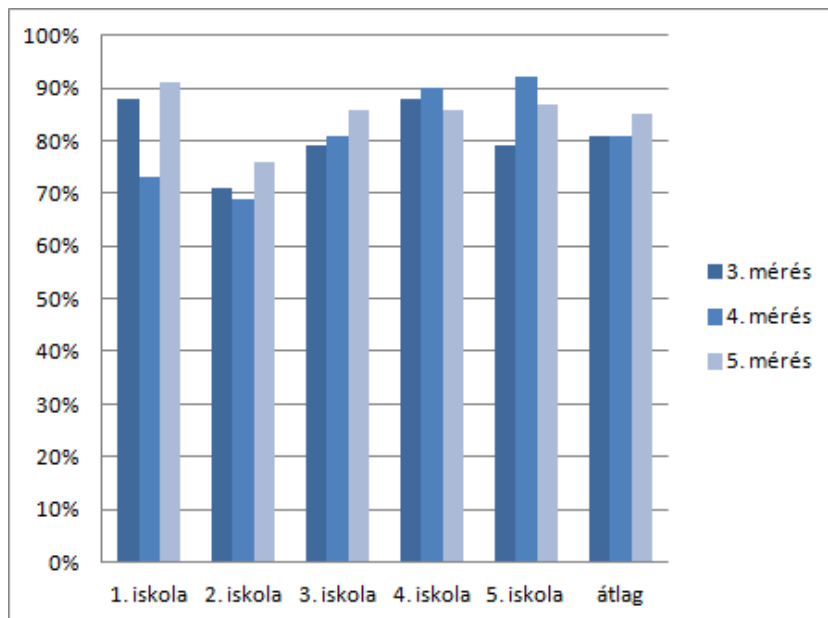

2. ábra: Századok, 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

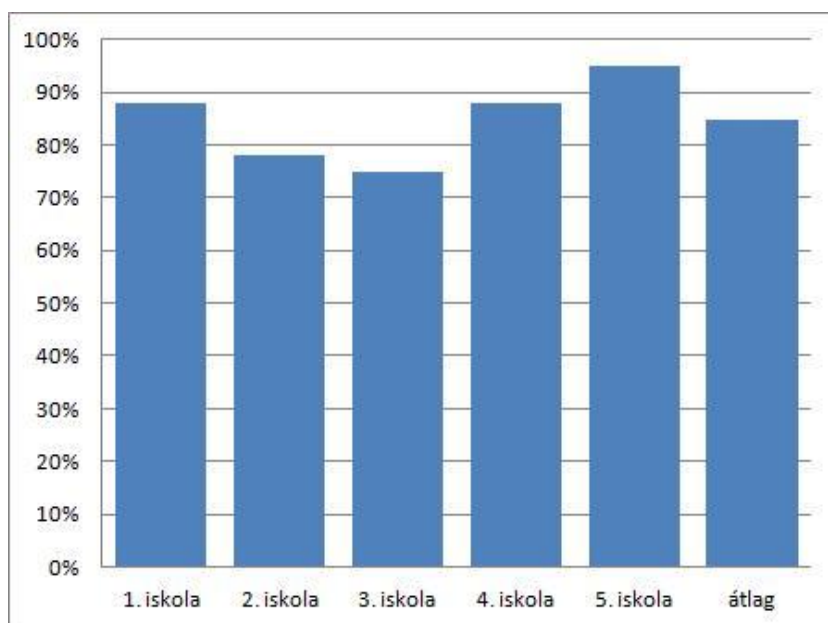
A hatodik évfolyamok már az első mérésben jobban teljesítettek, az 1. iskola kismértékben a 2. iskola lényegesen elmaradt az iskolaközpont átlagától és az előzetes elvárásban megjelölt 70%-tól. Az 1. iskola hatodik osztályosai a 3. 4. és 5. mérésben

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

azonban az első méréshez képest lényegesen jobb eredményeket értek el. A 2. iskola a 3. és 5. mérésben nagyon jó eredményt ért el, de a 4. mérésben ugyanazok az osztályok teljesítettek 14%-ot, akik a 3. mérésben 78%-ot. A csökkenés okát a szaktanár sem értette. Az iskolaközpont átlaga mérésről-mérésre emelkedett, az 5. mérésnél elérte a 82%-ot. A 6. évfolyam már mind az öt mérésben jelen volt, a felmenő rendszer miatt.

3. ábra: Századok, 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

4. ábra: Századok, mérés 8. oszt

A hetedik évfolyamig a 3. mérésben jutottak el osztályok, ezek azok a gyerekek, akik az első mérésnél hatodik osztályosok voltak. Teljesítményük már mind a három mérésben magas százalékot mutat. A 2. iskola eredményei kis mértékben alacsonyabbak a többi iskolánál, de az elvárt minimális 70%-ot a harmadik és ötödik mérésben meghaladják. A hetedik évfolyamban már több esetben elérte és meghaladta az eredmény a 90%-ot, valamint sok a 80% feletti érték.

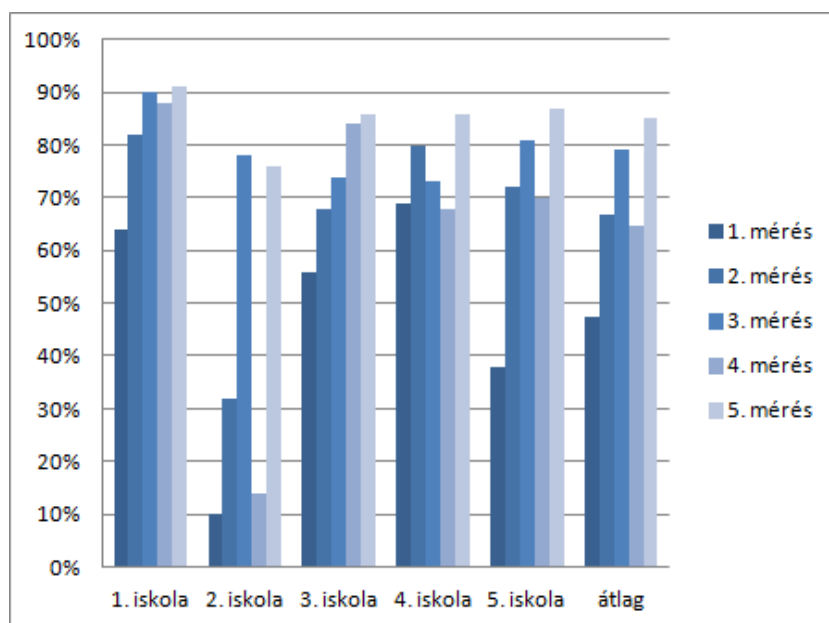
Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Az iskolaközpont átlaga mindhárom esetben 80% fölött van és az ötödik mérésnél növekedés tapasztalható.

A nyolcadik évfolyamig az ötödik mérésben értünk el, ők az első mérés idején hatodik osztályosok voltak. A nyolcadik évfolyamra már minden iskola teljesítménye 70% felett volt, az 5. iskola teljesítménye a legjobb, 95%. Az iskolaközpont átlaga eléri a 85%-ot.

Azonos osztályok fejlődése mérésenként és iskolánként

A következő táblázatok azt mutatják, hogy az egyes iskolák azonos osztályai évfolyamonként hogyan fejlődtek mérésről mérésre, évfolyamról évfolyamra. Az egyes iskolákban az azonos évfolyam osztályainak átlagát láthatjuk.

5. ábra: Századok, azonos osztályok fejlődése 5-7. évfolyamig iskolánként

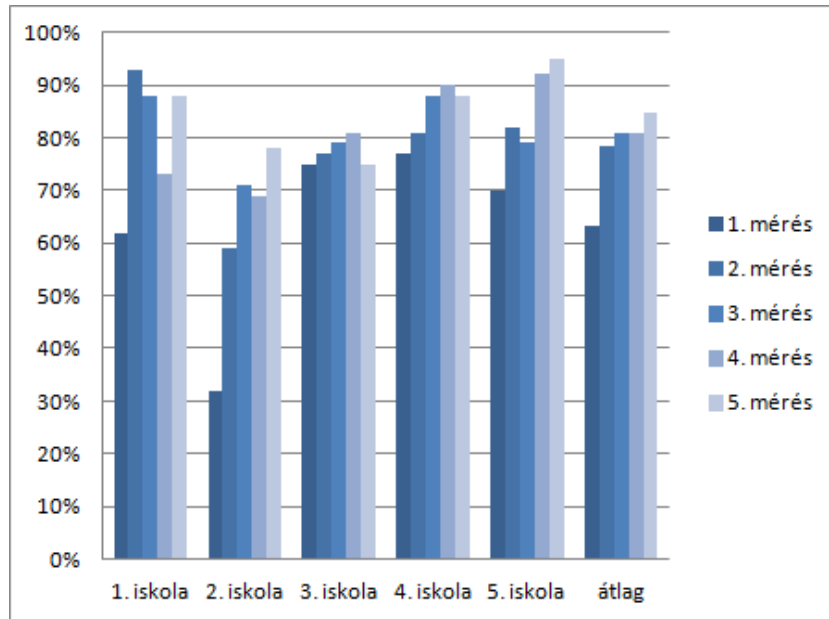
Az öt iskola itt szereplő osztályainál ötödik osztályban kezdtük a mérést, ők az ötödik méréskor hetedik osztályosok voltak. Így fejlődésüket, vagy megingásaikat 5 mérésen keresztül, ötödiktől hetedik osztályig követhetjük. Az első mérés eredménye mind az öt iskolánál alatta marad a 70%-nak, a 2. és az 5. iskolánál ezek az eredmények lényegesen gyengébbek. Majd egy-két eltéréssel a további méréseknél növekedés tapasztalható, a növekedés mértékét természetesen meghatározza az adott évfolyamok osztályaiba járó tanulók összetétele. Nagymértékű visszaesés egy esetben tapasztalható, a 2. iskolánál a 4. mérésnél.

Az iskolaközpont átlaga ezeknél a gyerekeknél folyamatosan nőtt, 47%-ról elérték a 85%-ot.

A 6. grafikonon azoknak a gyerekeknek a mérési adatai szerepelnek, akik az első méréskor hatodik osztályosok, az ötödik méréskor nyolcadik osztályosok voltak. Az elemzés során azt a következtetést lehet levonni, hogy eredményeik szinte folyamatosan emelkedtek, ettől csak kis eltérések tapasztalhatók néhány helyen, ami az emelkedő tendenciát lényegében nem zavarja meg. Az ötödik méréskor, tehát nyolcadik osztályban minden eredmény lényegesen 70% felett van. Ha ez majd a hatodik mérésre is így marad, akkor ebből a szempontból, a nyolcadik osztályból kilépő gyerekek biztos tudásra tettek szert. (Bizonytalanság az időszámításunk előtti századoknál található.) Így elmondhatjuk, hogy a

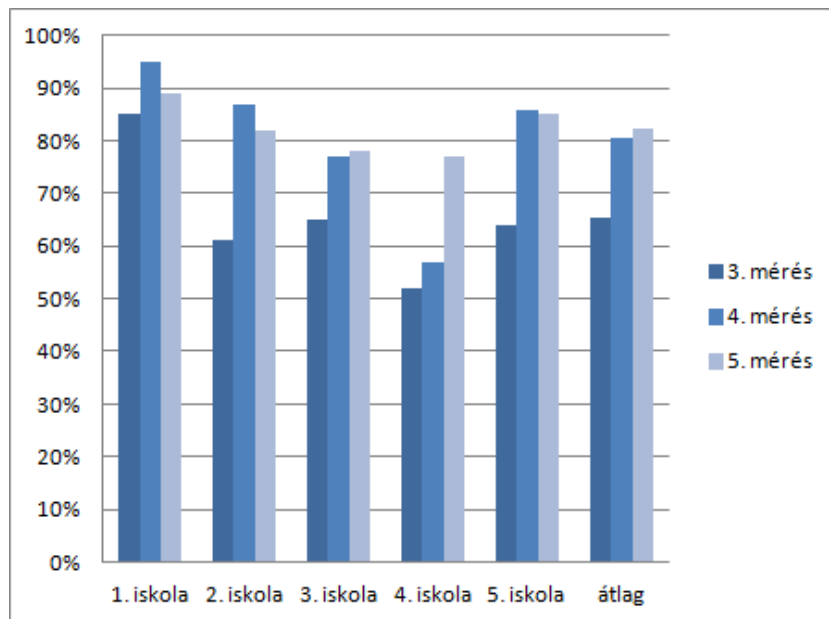
Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

mérés elérte célját ennél az elemnél, mert olyan fejlődést-fejlesztést indikált, amely a tanulókat pozitív irányba mozdította el.

6. ábra: Századok, azonos osztályok fejlődése 6-8. évfolyamig iskolánként

Az iskolaközpont átlaga szintén folyamatosan nőtt ebben az esetben, a 63%-tól 85%-ig, visszaesés nélkül.

7. ábra: Századok, azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként

Itt azoknak a tanulóknak a fejlődését látjuk, akik a harmadik mérésnél voltak ötödik osztályosok és az ötödik mérésnél hatodikosok. Már a számukra első, sorban harmadik mérésnél is jobb eredményeket értek el, mint az első mérésnél az akkori ötödikesek. Ez arra enged következtetni, hogy az iskolában tanító történelem tanárok a mérések előre haladásával lépésről, lépésre fejlesztették a századokba sorolás műveletét a tanulóknál. A

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

következő két mérés minden iskolánál emelkedést mutatott, ami szintén igazolja előbbi feltevésemet.

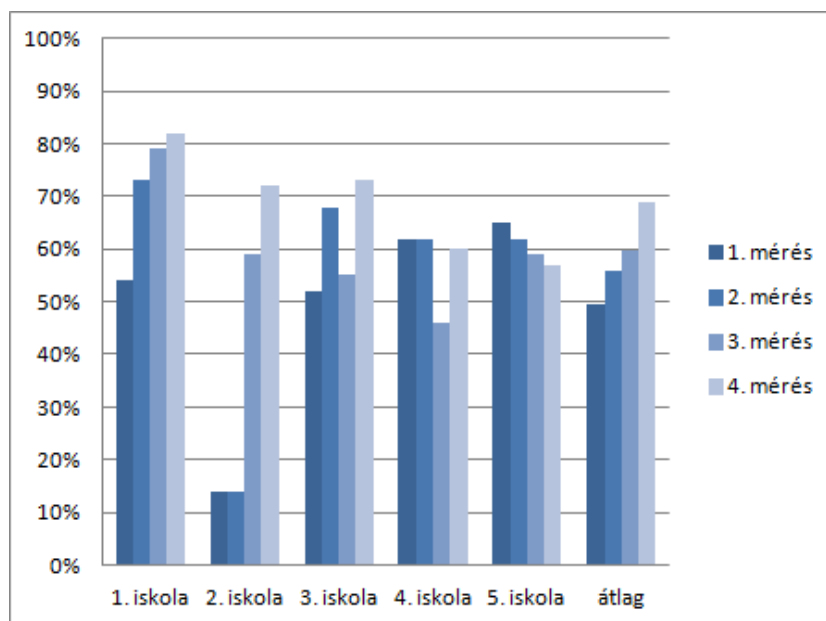
Az iskolaközpont átlaga a harmadik és negyedik mérésben megegyezik, az ötödik mérésben lényegesen magasabb.

Hány év telt el?

A feladat mind a négy évfolyamban az volt, hogy két évszámmal megadott esemény közt eltelt időt számítsák ki a tanulók. Négy ilyen számolást kellett elvégezni. A feladathoz adott instrukcióban felhívtam a tanulók figyelmét, hogy minden számítást írjanak le a lapokra. Ha a számolás menete jó, esetleg „csak” számolási hibát vétenek, akkor kaphatnak pontot a feladatokra. A megoldást nehezítette, hogy az események Krisztus előtt, vagy Krisztus után történtek, a párokban vegyesen is előfordult évszám. A számolások jó képet adtak arról, hogy a gyerekek tudnak-e tájékozódni időben minden irányban. Minden jól kiszámított eltelt év 2 pontot ért. A feladatsorra 8 pontot lehetett összesen kapni. A táblázatok az elért pontokat mutatják százalékos értékben.

A táblázatok szerkesztése a századoknál alkalmazott módszerekkel történt, az elemzés szempontjai azonosak voltak.

Azonos évfolyamok fejlődése iskolánként és mérésenként

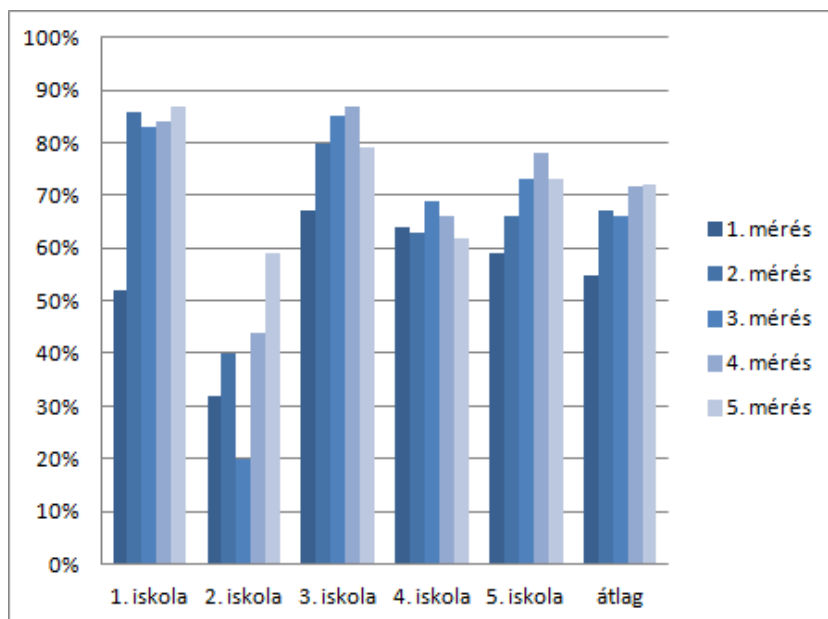

8. ábra: Hány év telt el? 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

A feladat nehezebbnek bizonyult, mint a századok meghatározása, ez az eredményekből is kiolvasható, és lényegesen eltért az itt szintén feltételezett 70% körüli elvárástól. Az első mérés eredményei után azonban folyamatos növekedés tapasztalható. A pedagógusokkal való megbeszélés azt igazolja, hogy a későbbiekben a tanítás folyamán kitértek erre a problémára, gyakoroltak hasonló számításokat. A második mérésnél már tapasztalható emelkedés a százalékokban, az 1. iskola meg is haladta a 70%-ot, amit a harmadik és negyedik mérésben is hoztak, ez utóbbinál már 82% volt a teljesítményük. A harmadik mérésben a 3. 4. és 5. iskola eredményei visszaestek a második méréshez képest, de ne felejtjük el, hogy ebben az esetben más gyerekek voltak 5. osztályosok. A negyedik mérésben ismét ők töltötték ki a feladatlapokat, itt már emelkedés tapasztalható.

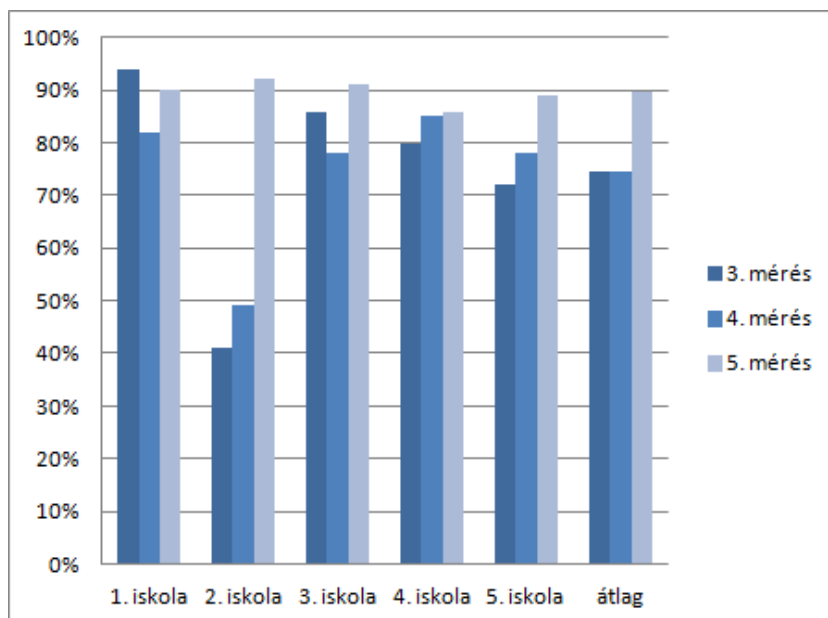
Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Az iskolaközpont átlagánál folyamatos az emelkedés, de a 70%-ot egyik mérés során sem érte el.

9. ábra: Hány év telt el? 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

A hatodik osztályoknál az első mérés szintén gyengébben sikerült, mint a továbbiak, de a 3. iskola és a 4. iskola már jól megközelítette a 70%-ot. A következő méréseknél ez az érték általában emelkedett, illetve nem csökkent lényeges mértékben. A megállapítás nem vonatkozik a 2. iskolára, ahol az értékek alacsonyak maradtak, de amikor ugyanazokat az osztályok mértük (1. és 2., illetve 3. és 4. mérés), emelkedés tapasztalható.

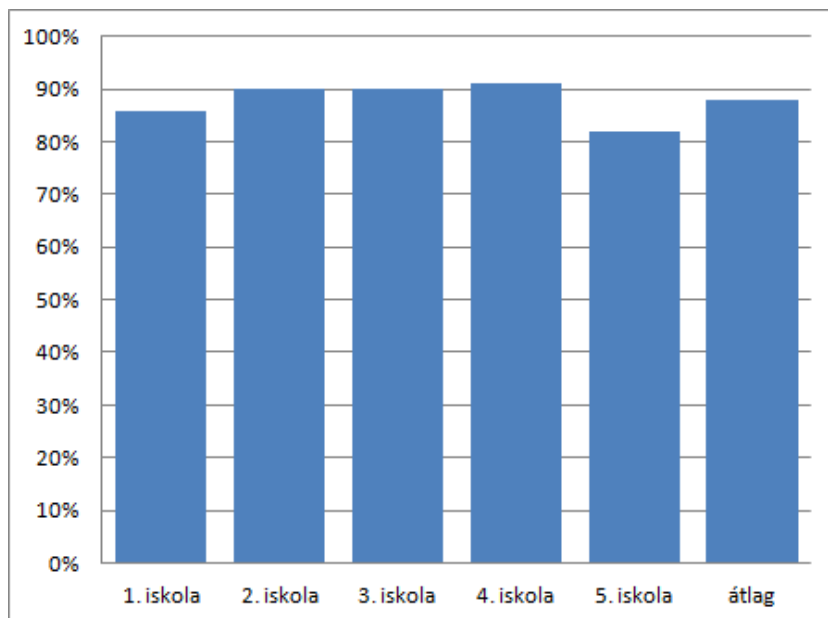

10. ábra: Hány év telt el? 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

Az iskolaközpont átlagértéke folyamatosan növekedett, a 4. és 5. mérésben meghaladta a 70%-ot.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

A hetedik évfolyamok mérése a 3. mérésnél kezdődött el (10. ábra). A mért tanulók azonban hatodikosként már részt vettek előző mérésben. Eredményeik láthatóan jobbák, mint a hatodikos mérések. Alacsony érték a 2. iskolánál tapasztalható a 3. és 4. mérésben. A többi érték meghaladja, több helyen lényegesen, a 70%-os előfeltételezést.

11. ábra: Hány év telt el? 5. mérés 8. oszt.

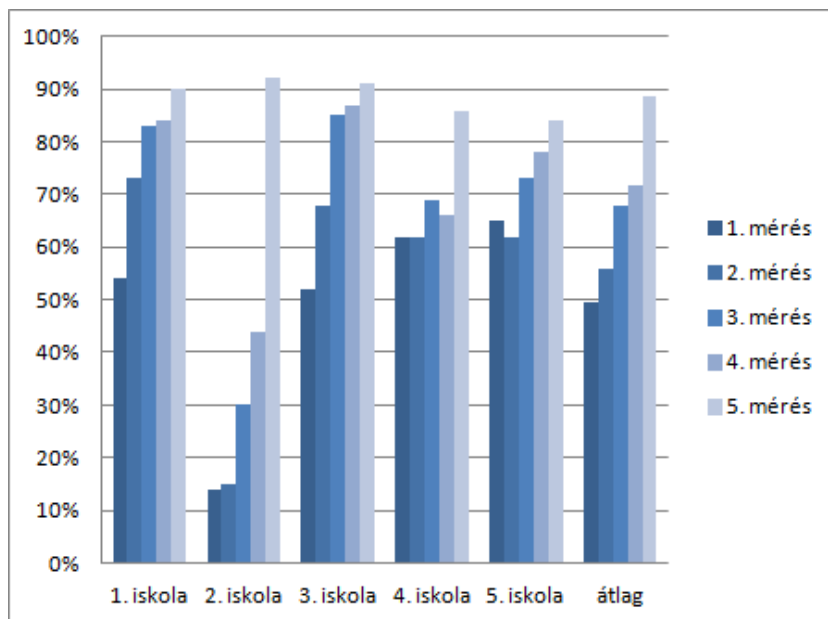
Nyolcadik évfolyamos tanulók csak az 5. mérésben vettek részt, mert a felmenő rendszer ekkor ért el idáig. Az itt tapasztalt eredmény 82-91%. Ez már biztos tudást mutat a mért gyerekeknél. A 2. iskola eredménye a nyolcadik évfolyamban elérte a többi iskoláét. Nem található az iskolák közt nagy eltérés, a maximum 8%.

Az iskolaközpontról átlaga ebben az esetben 88%, de a méréssorozat tovább folytatódik, a további összehasonlítások a következő mérések után mutatnak majd érdekes és jobban értékelhető eredményeket. Bár ebben az esetben már kilenc nyolcadikos osztály vett részt a feladatok megoldásában.

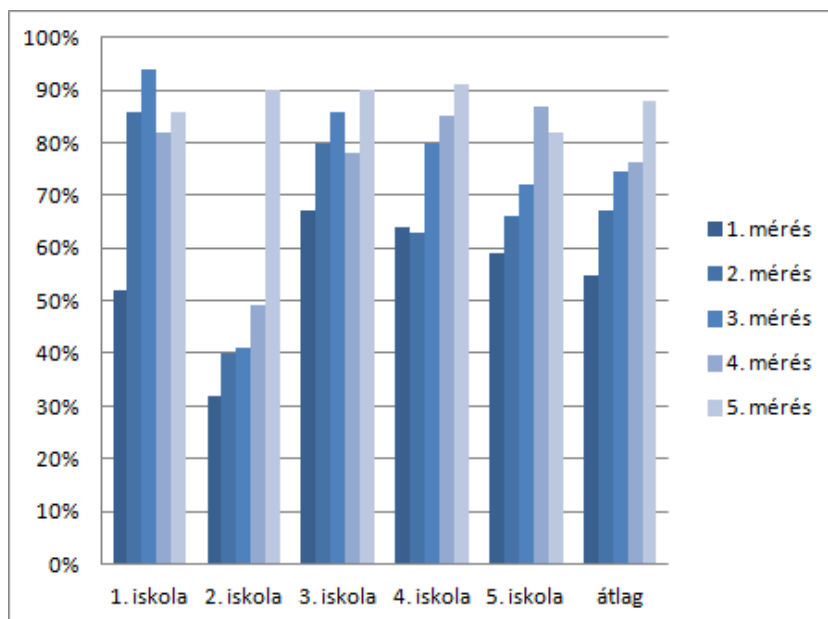
Azonos osztályok fejlődése mérésenként és iskolánként:

Ebben az esetben ugyanazoknak a gyerekeknek a fejlődése látható 5. osztálytól 7. osztályig 5 mérésen keresztül. (12. ábra) Három esetet kivéve, ahol a csökkenés mértéke igen csekély, folyamatos emelkedés tapasztalható. A 7. osztály féléves eredménye 84-92% között mozog. Ezek az eredmények az iskolákban folyó fejlesztő munkának tudhatók be. Különösen nagy a 2. számú iskolánál az előző mérések és az ötödik mérés során elért eredmény közti eltérés. Ebben az iskolában egy pályázaton olyan lehetőséget nyertek a pedagógusok, hogy több felzárkóztatásra lett lehetőségük. A további mérések, 7. osztály év vége és a nyolcadik osztályban elvégzésre ezt az elgondolását.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

12. ábra: Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése az 5-7. évfolyamig iskolánként

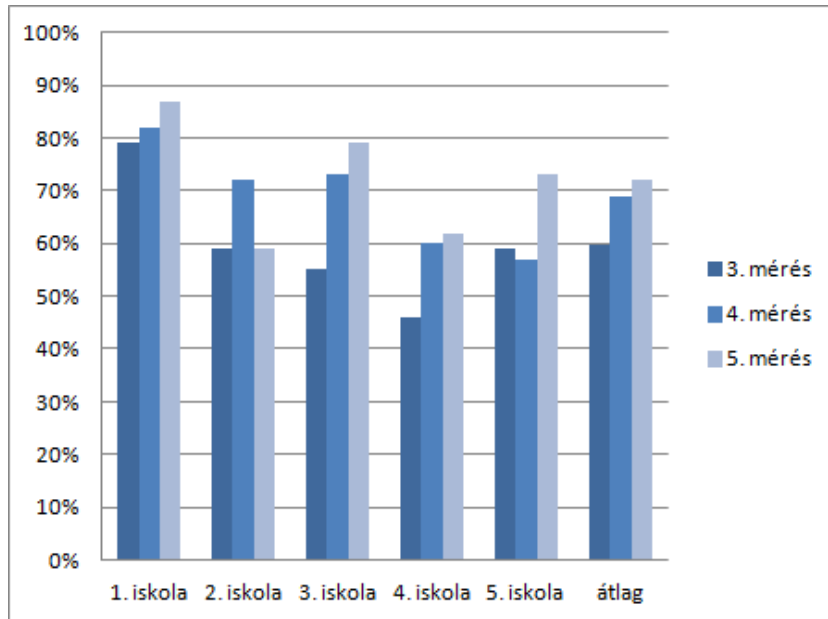

13. ábra: Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése az 6-8. évfolyamig iskolánként

A nyolcadik osztályos tanulók is öt mérésben vettek részt, 6. 7. és 8. osztályos korukban. (13. ábra) A növekedés jól látható, az előzőekben már megállapítottam, hogy a 8-ban elért értékek már nagyon magasak.

A 14. ábrán látható eredményeket ugyanazok a gyerekek érték el 5. és 6. osztályos korukban. Ők további négy mérésben vesznek majd részt. Eddigi eredményeik általában növekedést mutatnak, bár a legtöbb esetben alatta maradnak az elvárt 70%-nak az 1. iskola kivételével. A következő mérések feltételezhetőleg javulást mutatnak.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

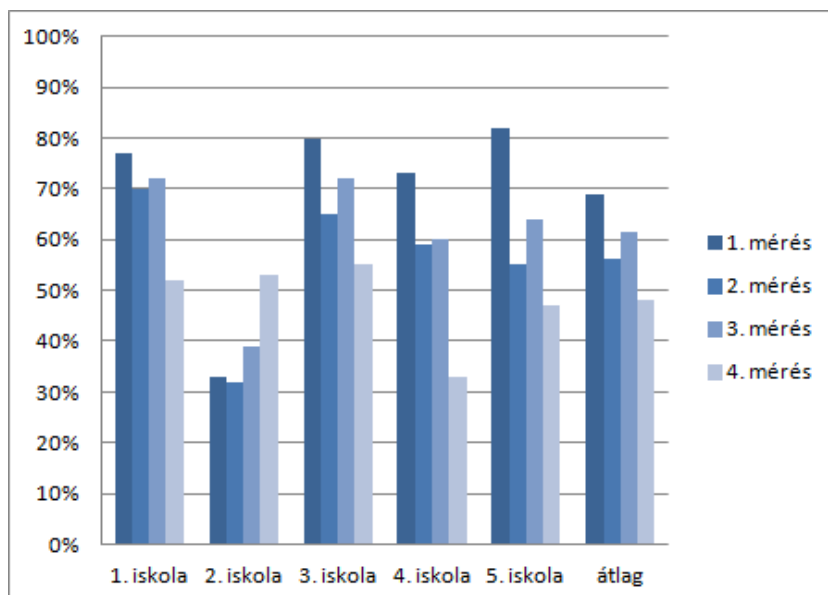

14. ábra: Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként

Időrendi sorrend állítása

A feladat mind a négy évfolyam mérőlapján szerepelt, azzal a különbséggel, hogy a kérdésben szereplő 4-5 esemény vagy történelmi személyiség igazodott az évfolyamok tananyagához. A gyerekeknek az eseményeket, illetve történelmi személyiségeket kellett számozással sorba állítaniuk. 1. sorszámot kapott a legkorábbi esemény, következő sorszámokat a sorban mindig következő, annak megfelelően, hány esemény volt a feladatban. Ezt a feladattípust nehezebbnek gondoltam, így az általam elképzelt eredmény 60% körül mozgott.

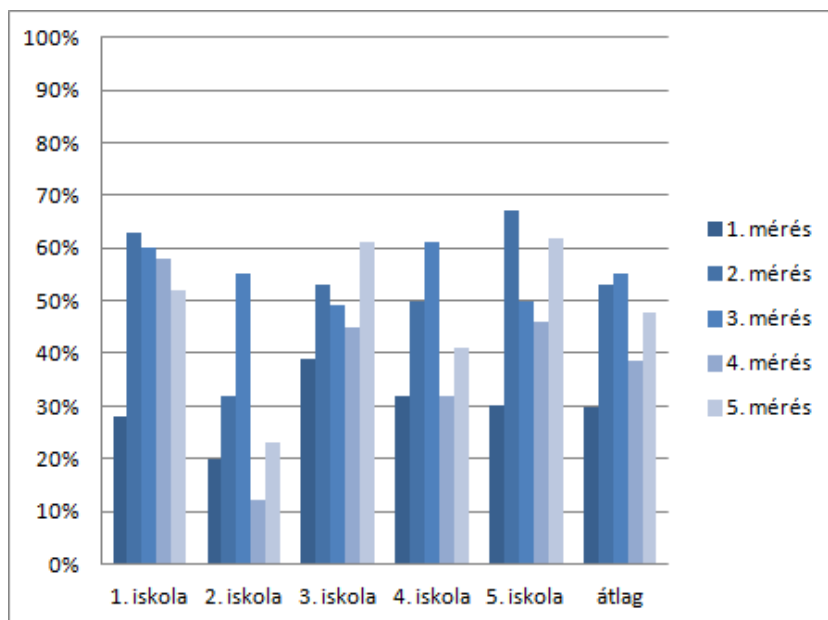
Azonos évfolyamok fejlődése iskolánként és mérésenként

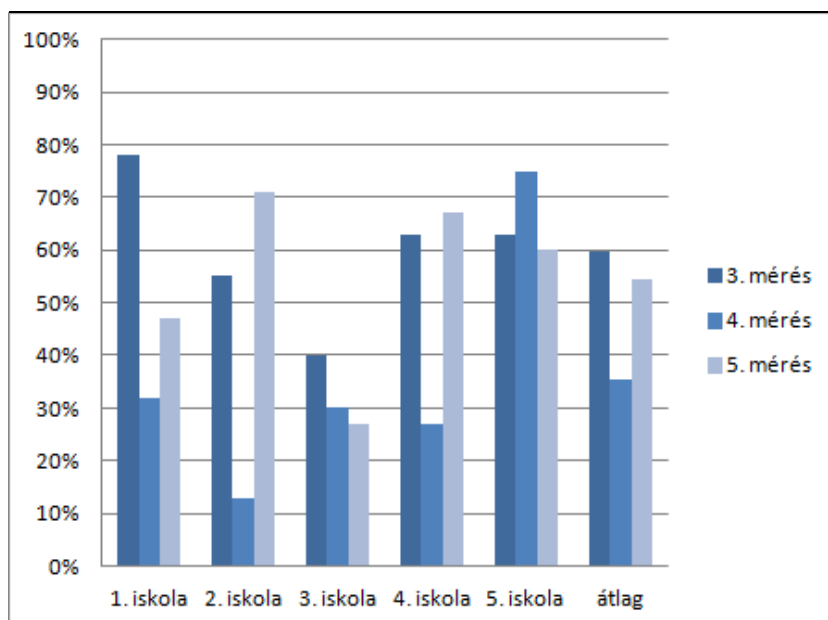
15. ábra: Időrendi sorrend 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Előzetes elvárásom, a 60% körüli érték az első három mérésben, a legtöbb esetben megvalósult, sőt sokkal magasabb százalékokat is mértem. Alacsonyabb értékek a 2. iskolánál voltak, de ők a negyedik mérésnél már a „jobbak” között teljesítettek. A negyedik mérés százalékos értéke elmarad az előző hárométól és az általam elképzelt értéktől. A negyedik mérésben résztvevő tanulók megegyeztek a harmadik mérésben teljesítőikkel. A feladat hasonló volt, de kicsit megnehezítette, hogy nemcsak események, hanem történelmi személyiségek is szerepeltek a feladat egyik felében.

16. ábra: Időrendi sorrend 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

17. ábra: Időrendi sorrend 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként

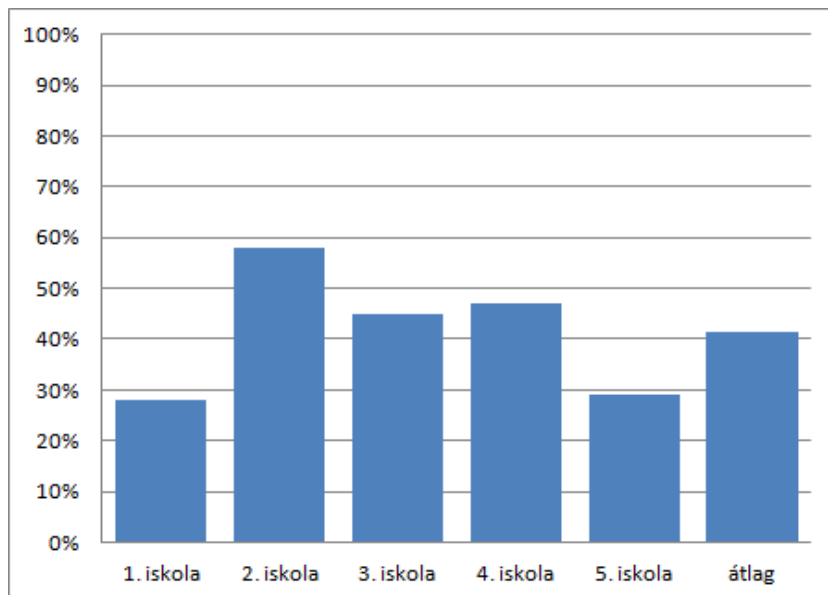
A hatodik évfolyamnál született eredmények az első mérésnél az elvártak csak a felét érték el. (16. ábra) Ennek oka valószínűleg az lehet, hogy ekkor már több eseménnyel találkozhatnak a gyerekek tanulmányaik során, vagy a középkor nem kelti fel kellőképpen

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

érdeklődésüket. A következő mérések nagyon változatos eredményeket hoztak. Volt növekedés és csökkenés egyaránt, valamint néhány esetben már felbukkan a 60%.

A hetedik évfolyamok mérése sem hozott lényegesen jobb eredményt, a hatodikosokénál. (17. ábra) Bár itt már több esetben jelenik meg a 60% feletti érték.

Az iskolaközpont átlagai sem érték el a 2 évfolyamnál a 60%-ot.

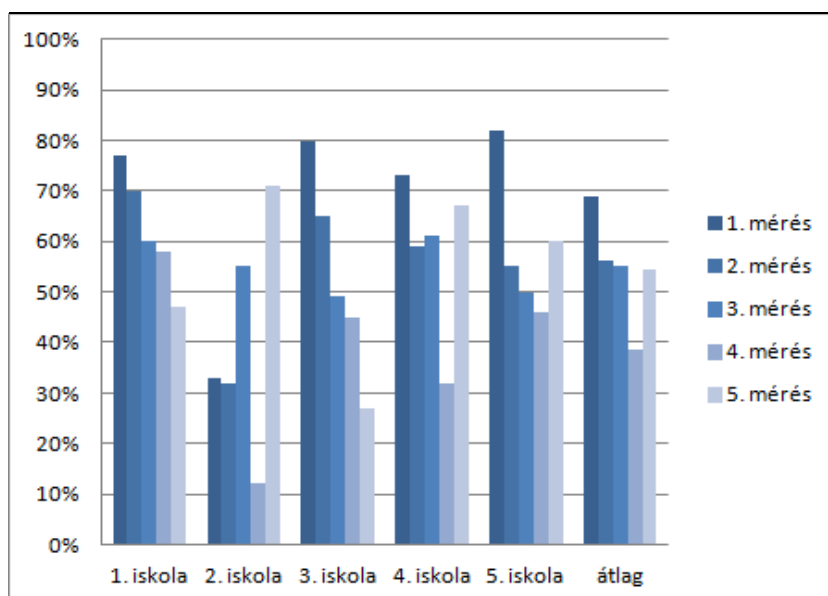

18. ábra: Időrendi sorrend 5. mérés 8. oszt.

A nyolcadik osztályok mérése szintén elmaradt az elvárt 60%-tól, amit csak a 2. iskola tanulói közelítettek meg.

Az iskolaközpont átlaga 41% volt, de mivel csak ez az egy nyolcadikos mérés volt eddig, nem vonható le messzemenő következtetés.

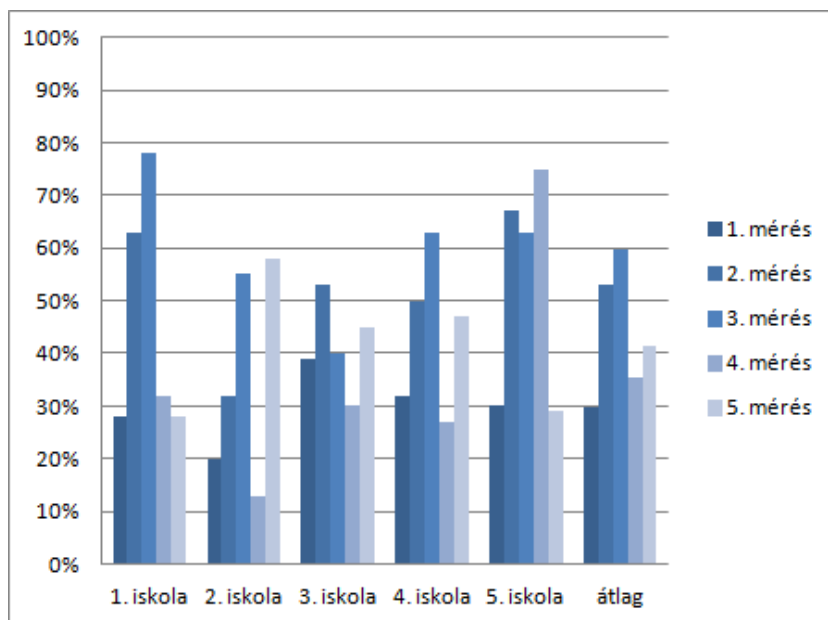
Azonos osztályok fejlődése mérésenként és iskolánként

19. ábra: Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 5-7. évfolyamig iskolánként

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

A 19. ábrán olyan gyerekek értékeit követhetjük nyomon, akik már öt mérésben vettek részt. A mérések folyamán a legtöbb esetben csökkenés tapasztalható, egy-két eltéréssel. Az első mérésben a 2. iskolán kívül minden iskola jóval 60% felett teljesített. A második mérésnél a jobban teljesítő iskolák 60% körüli értékeket értek el. A hatodik osztály első feléve még 50 és 60% környékén mozog. A negyedik mérésben már jelentős a csökkenés, ami az ötödik mérésnél a 2. iskolánál, a 4. és 5. iskolánál éri el és haladja meg a 60%-ot. A 2. iskola eredményeinek emelkedése valószínűleg itt is a már említett pályázathoz köthető.

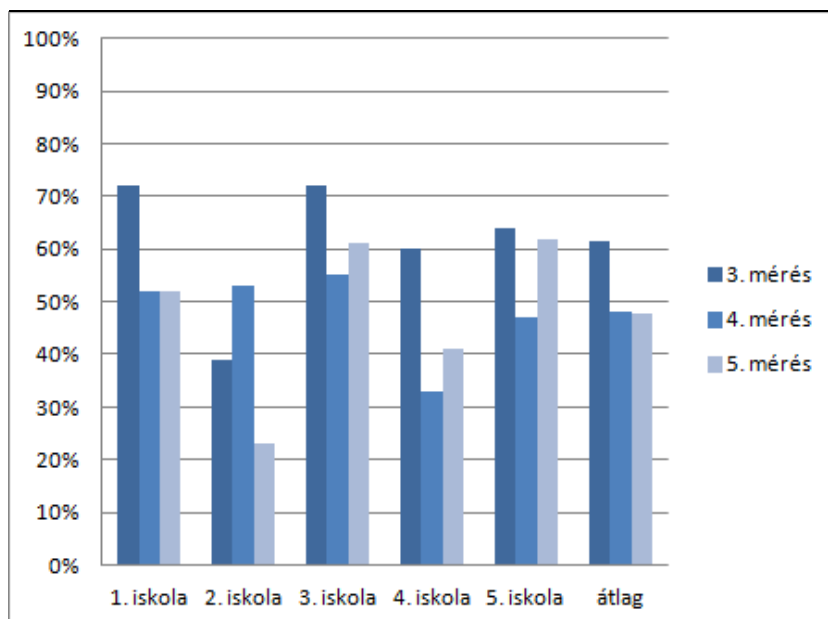

20. ábra: Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 6-8. évfolyamig iskolánként

Az időrendi sorrend az első mérésnél, amikor 6. osztályosok voltak a tanulók, az első félév végén átlagosan 30%-ot teljesítettek, tehát az elvárt érték felét. Az év végére, a 2. méréskor, az 1. és az 5. iskola hatodikosai már 60% felett teljesítettek, a 3. és 4. iskolába járók 50% körül, a 2. iskolánál is növekedés tapasztalható, de még így is csak 32% a teljesítés. Ugyanezek a gyerekek 7. osztályban a 3. mérés alkalmával a 3. iskola kivételével jobban teljesítettek. A 4. és 5. mérésnél visszaesés tapasztalható. Az utolsó mérésnél csak a 2. iskolánál látható javulás.

A 21. ábrán látható osztályok 3 mérésben vettek részt. Az első sikerült a legjobban, a többiben változóak az értékek, néhány helyen meghaladják a 60%-ot, de nagy a szórás.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

21. ábra: Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként

A mérések haszna, jövőbeni lehetőségek

Az elvégzett mérések elemzése azt mutatják, ha a történelemórákon a tanárok nagyobb figyelmet fordítanak az idő fogalmára, magyarázatra, jobban begyakorolják a gyerekekkel a tájékozódást, egyre jobb eredményeket érnek el mérésről-mérésre. Ez a fejlődés természetesen tudásuk tükré. Az időbeni sorrend hibátlan felállítására érdekében azonban még sok a teendő. Az iskolaközpontban a 2012–2013-as fejeződik be a méréssorozat. Ettől a tanévtől kezdve vezetnek be egy tanulói követést, ami arra irányul, hogy néhány olyan gimnáziumi első osztályban kitöltetnek a feladatlapokat, ahova az iskolaközpont 8-10 volt tanulója jár. Az értékelés után összehasonlító elemzést végzek, hogy volt tanítványainkhoz képest a más iskolából érkezett tanulók hogyan teljesítenek. Tulajdonképpen ekkor kapok majd pontos képet, hogy a három terület fejlesztése milyen sikeres volt az 5–8. osztályokban, biztosabb-e volt tanulóink tudása, mint azon osztálytársaiké, akikkel nem foglalkoztak kiemelten ezekben a témakörökben. A követő mérések akár az érettségi vizsgáig folytatódhatnak.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

TÁBLÁZATOK

A cikkben szereplő diagramok adatait tartalmazó táblázatok (azonos számozással).

Századok, 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként				
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés
1. iskola	64%	82%	85%	95%
2. iskola	10%	32%	61%	87%
3. iskola	56%	68%	65%	77%
4. iskola	69%	80%	52%	57%
5. iskola	38%	72%	64%	86%
átlag	47%	67%	65%	80%

1. táblázat

Századok, 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	62%	93%	90%	88%	89%
2. iskola	32%	59%	78%	14%	82%
3. iskola	75%	77%	74%	84%	78%
4. iskola	77%	81%	73%	68%	77%
5. iskola	70%	82%	81%	70%	85%
átlag	63%	78%	79%	65%	82%

2. táblázat

Századok, 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	88%	73%	91%
2. iskola	71%	69%	76%
3. iskola	79%	81%	86%
4. iskola	88%	90%	86%
5. iskola	79%	92%	87%
átlag	81%	81%	85%

3. táblázat

Századok, mérés 8. oszt	
1. iskola	88%
2. iskola	78%
3. iskola	75%
4. iskola	88%
5. iskola	95%
átlag	85%

4. táblázat

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Századok, azonos osztályok fejlődése 5-7. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	64%	82%	90%	88%	91%
2. iskola	10%	32%	78%	14%	76%
3. iskola	56%	68%	74%	84%	86%
4. iskola	69%	80%	73%	68%	86%
5. iskola	38%	72%	81%	70%	87%
átlag	47%	67%	79%	65%	85%

5. táblázat

Századok, azonos osztályok fejlődése 6-8. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	62%	93%	88%	73%	88%
2. iskola	32%	59%	71%	69%	78%
3. iskola	75%	77%	79%	81%	75%
4. iskola	77%	81%	88%	90%	88%
5. iskola	70%	82%	79%	92%	95%
átlag	63%	78%	81%	81%	85%

6. táblázat

Századok, azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	85%	95%	89%
2. iskola	61%	87%	82%
3. iskola	65%	77%	78%
4. iskola	52%	57%	77%
5. iskola	64%	86%	85%
átlag	65%	80%	82%

7. táblázat

Hány év telt el? 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként				
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés
1. iskola	54%	73%	79%	82%
2. iskola	14%	14%	59%	72%
3. iskola	52%	68%	55%	73%
4. iskola	62%	62%	46%	60%
5. iskola	65%	62%	59%	57%
átlag	49%	56%	60%	69%

8. táblázat

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Hány év telt el? 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	52%	86%	83%	84%	87%
2. iskola	32%	40%	20%	44%	59%
3. iskola	67%	80%	85%	87%	79%
4. iskola	64%	63%	69%	66%	62%
5. iskola	59%	66%	73%	78%	73%
átlag	55%	67%	66%	72%	72%

9. táblázat

Hány év telt el? 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként			
	1. mérés	2. mérés	3. mérés
1. iskola	94%	82%	90%
2. iskola	41%	49%	92%
3. iskola	86%	78%	91%
4. iskola	80%	85%	86%
5. iskola	72%	78%	89%
átlag	75%	74%	90%

10. táblázat

Hány év telt el? 5. mérés 8. oszt.	
1. iskola	86%
2. iskola	90%
3. iskola	90%
4. iskola	91%
5. iskola	82%
átlag	88%

11. táblázat

Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése az 5-7. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	54%	73%	83%	84%	90%
2. iskola	14%	15%	30%	44%	92%
3. iskola	52%	68%	85%	87%	91%
4. iskola	62%	62%	69%	66%	86%
5. iskola	65%	62%	73%	78%	84%
átlag	49%	56%	68%	72%	89%

12. táblázat

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése az 6-8. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5.mérés
1. iskola	52%	86%	94%	82%	86%
2. iskola	32%	40%	41%	49%	90%
3. iskola	67%	80%	86%	78%	90%
4. iskola	64%	63%	80%	85%	91%
5. iskola	59%	66%	72%	87%	82%
átlag	55%	67%	75%	76%	88%

13. táblázat

Hány év telt el? Azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	79%	82%	87%
2. iskola	59%	72%	59%
3. iskola	55%	73%	79%
4. iskola	46%	60%	62%
5. iskola	59%	57%	73%
átlag	60%	69%	72%

14. táblázat

Időrendi sorrend 5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként				
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés
1. iskola	77%	70%	72%	52%
2. iskola	33%	32%	39%	53%
3. iskola	80%	65%	72%	55%
4. iskola	73%	59%	60%	33%
5. iskola	82%	55%	64%	47%
átlag	69%	56%	61%	48%

15. táblázat

Időrendi sorrend 6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5.mérés
1. iskola	28%	63%	60%	58%	52%
2. iskola	20%	32%	55%	12%	23%
3. iskola	39%	53%	49%	45%	61%
4. iskola	32%	50%	61%	32%	41%
5. iskola	30%	67%	50%	46%	62%
átlag	30%	53%	55%	39%	48%

16. táblázat

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Időrendi sorrend 7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	78%	32%	47%
2. iskola	55%	13%	71%
3. iskola	40%	30%	27%
4. iskola	63%	27%	67%
5. iskola	63%	75%	60%
átlag	60%	35%	54%

17. táblázat

Időrendi sorrend 5. mérés 8. oszt.	
1. iskola	28%
2. iskola	58%
3. iskola	45%
4. iskola	47%
5. iskola	29%
átlag	41%

18. táblázat

Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 5-7. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	77%	70%	60%	58%	47%
2. iskola	33%	32%	55%	12%	71%
3. iskola	80%	65%	49%	45%	27%
4. iskola	73%	59%	61%	32%	67%
5. iskola	82%	55%	50%	46%	60%
átlag	69%	56%	55%	39%	54%

19. táblázat

Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 6-8. évfolyamig iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	28%	63%	78%	32%	28%
2. iskola	20%	32%	55%	13%	58%
3. iskola	39%	53%	40%	30%	45%
4. iskola	32%	50%	63%	27%	47%
5. iskola	30%	67%	63%	75%	29%
átlag	30%	53%	60%	35%	41%

20. táblázat

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

Időrendi sorrend. Azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig iskolánként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	72%	52%	52%
2. iskola	39%	53%	23%
3. iskola	72%	55%	61%
4. iskola	60%	33%	41%
5. iskola	64%	47%	62%
átlag	61%	48%	48%

21. táblázat

JEGYZETEK

1. BOULAD, Henri (1988): *Alles ist Gnade. Der Mensch und das Mysterium der Zeit. Wien.* Idézi: SÁVOLY Mária: A történelmi idő- és térbeliség néhány aktuális vonatkozása a történelemoktatásban. In: *Történelemmetodikai műhelytanulmányok.* Szerk.: V. MOLNÁR László. Tárogató Kiadó, Budapest, 1996. 133. l
2. ELIAS, Norbert: Az időről. In: *Időben élni.* Válogatta: Gellériné Lázár Mária. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990. 15. l. Idézi: KATONA András – SALLAI József: *A történelem tanítása.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 120. l.
3. KATONA András – SALLAI József: *A történelem tanítása.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 120. l.
4. Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium, Budapest, 2004. 68. l.
5. Uo.
6. Az oktatási és kulturális miniszter 2/2008. (II.8.) OKM rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004.(V.20.) OM rendelet módosításáról 2008. március 28.
<http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatasi/tantervek/oktatasi-miniszter-10>
7. Uo.
8. Uo.
9. Uo.

IRODALOM

- ÁGOSTON György – NAGY József – OROSZ Sándor (1974): *Méréses módszerek a pedagógiában.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- BALLA Árpád (2005): *Történelem az általános iskola 7. osztálya számára.* Korona Kiadó, Budapest.
- BALLA Árpád (2005): *Történelem az általános iskola 8. osztálya számára.* Korona Kiadó, Budapest.
- BÁNHEGYI Ferenc (2008): *Történelem 5. évfolyam.* Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁNHEGYI Ferenc (2007): *Történelem 6. évfolyam.* Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁNHEGYI Ferenc (2009): *Történelem 7. évfolyam.* Apáczai Kiadó, Celldömölk.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

BÁNHÉGYI Ferenc (2009): *Történelem 8. évfolyam*. Apáczai Kiadó, Celldömölk.

BÁRDOSSY Ildikó (2003): *A tanulók közötti különbségek és a tanulás fejlesztése*. In.: MONOSTORI Anikó (szerk.): *A tanulás fejlesztése*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

BÁTHORY Zoltán (1985): *Tanítás és tanulás*. Tankönyvkiadó, Budapest.

BÁTHORY Zoltán (2000): *Tanulók, iskolák, különbségek*. OKKER, Budapest.

BENCsik Péter – HORVÁTH Levente Attila (2010): *Történelem. A huszadik század története. Állampolgári ismeretek 8. Mozaik Kiadó, Szeged.*

CSAPÓ Benő (2002): *Az iskolai műveltség*. Osiris Kiadó, Budapest.

CSAPÓ Benő (2000): *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó, Budapest.

CSAPÓ Benő (2003): *A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

CSAPÓ Benő (2001): *Tudáskonceptiók*. In.: CSAPÓ Benő – VIDÁKOVICH Tibor (szerk.): *Neveléstudomány az ezredfordulón*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 88-105.

CSEPELA Jánosné (1995): *Hol, hová, merre, meddig? Gondolatok a topográfiai képesség fejlesztéséről. Módszertani Lapok. Történelem, 2. évf. 2. sz. 15-24.*

CSEPELA Jánosné – HORVÁTH Péter – KATONA András – NAGYAJTAI Anna (2000): *A történelemtanítás gyakorlata. Tantárgy-pedagógiai tankönyv*. Szerk.: KATONA András Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

F. Dárdai Ágnes (2006): *Történelmi megismerés – történelmi gondolkodás*. Eötvös Lóránt Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kara – Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata, Budapest.

FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (1996): *Történelemtankönyvek váltás közben. Módszertani Lapok. Történelem, 3. évf. 4. sz. 12-17.*

FALUS Iván (szerk.) (1993): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Keraban Könyvkiadó, Budapest.

FALUS Iván (szerk.) (2003): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

HELMÉCZY Mátyás (2007): *Történelem az általános iskola 7. évfolyama számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

HELMÉCZY Mátyás (2007): *Történelem az általános iskola 8. évfolyama számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2007): *Történelem. A középkor és a kora újkor története 6. Mozaik Kiadó, Szeged.*

HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2008): *Történelem. Az őskor és az ókor története 5. Mozaik Kiadó, Szeged.*

HORVÁTH Levente Attila – KÖVÉR Lajos – PELYACH István (2009): *Történelem. Az újkor története 7. Mozaik Kiadó, Szeged.*

HORVÁTH Péter (2007): *Történelem az általános iskola 5. évfolyama számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

HORVÁTH Péter – HÁMORI Péter (2007): *Történelem az általános iskola 6. évfolyama számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

KATONA András – SALLAI József (2002): *A történelem tanítása. Tantárgy-pedagógiai összefoglaló*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

KNAUSZ Imre (szerk.) (2001): *Az évszámokon innen és túl... Megújuló történelemtanítás*. Műszaki Kiadó, Budapest.

Nemzeti alaptanterv (2004). Oktatási Minisztérium, Budapest.

Az oktatási és kulturális miniszter 2/2008. (II.8.) OKM rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V.20.) OM rendelet módosításáról,

Ravaszné Mitzki Erzsébet: Történelmi tájékozódás időben

2008. március 28. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/tantervek/oktatasi-miniszter-10> (2008. 6. 12.)

OROSZ Sándor (1995): *Mérések a pedagógiában*. Veszprémi Egyetem, Veszprém.

PINTÉR Zoltán (2005): *Történelmi vaktérkép-gyűjtemény*. Pannon-Literatúra Kft., Kisújszállás.

SÁVOLY Mária (1996): *A történelmi idő- és térbeliség néhány aktuális vonatkozása a történelemoktatásban*. In.: V. MOLNÁR László (szerk.): *Történelmi műhelytanulmányok*. Tárogató Kiadó, Budapest, 133-137.

SZABOLCS Ottó – KATONA András (2006): *Történelem. Tantárgy-pedagógiai olvasókönyv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Történelmi atlasz a 12-16 éves tanulók számára (2003). Cartographia Kft., Budapest.

ABSTRACT

Ravaszné Mitzki, Erzsébet

Historical Orientation in Time

(The results and lessons of a series of evaluations)

The author of the study started gauging the pupils of a school centre in Pécs in the 2008/09 academic year. Among the evaluations were a good number of subjects in which pupils' knowledge of history was examined from several points of view. The evaluation dealt with history's two difficult areas of development, orientation in space and time, but also with the expansion of the children's vocabulary. In what follows, an experiment in temporal orientation is presented by the conductor of a series of evaluations using the results of five of these.